

DE LA PREGUNTA GENERAL A LA RECOLLIDA
CONCRETA I, D'AQUÍ, A LES CONCLUSIONS
TRANSFERIBLES

XAVIER MARTIN-RUBIÓ
JOSEP MARIA COTS

xabierm@dal.udl.es
jmcots@dal.udl.es

Universitat de Lleida

Resum. En aquesta presentació ens plantegem reflexionar sobre l'aproximació als fets observables en un projecte de recerca en curs, centrat en les relacions entre identitat i ideologia lingüística. L'objectiu del projecte es donar resposta a la pregunta següent: Com construeixen les seves identitats multilingües en relació als discursos del nacionalisme i de la globalització joves que viuen en comunitats institucionalment bilingües com Catalunya i el País Basc i que, per tant, estan especialment exposades a aquests discursos? L'objectiu d'aquest article és el d'intentar reproduir les tensions derivades del procés de recerca pel que fa a l'enfocament qualitatiu escollit, el qual combina l'etnografia, l'anàlisi conversacional i l'anàlisi crítica del discurs.

En el primer apartat iniciem la reflexió sobre l'enfocament de recerca contrastant dades quantitatives i dades qualitatives procedents del mateix context sociolingüístic en què es va dur a terme en la primera fase de recollida de dades del projecte. En el segon apartat presentem les opcions metodològiques adoptades en el projecte a partir de quatre paràmetres concrets. Finalment, en el tercer apartat descrivim en detall les dades del projecte i els plantejaments per analitzar-les.

Paraules clau: metodologia, apropament qualitatiu, identitat, discurs

Abstract. **From the general question to the collection of data, and then on to transferable conclusions.** This article reflects upon the way researchers approach the observable facts that are part of the data of a research project that focuses on the relationship between identity and linguistic ideology. More specifically, the aim of the project is to answer the following research question: how do youngsters living in the institutionally bilingual communities of Catalonia and the Basque Country build up their multilingual identities in relation to the discourses of globalisation and nationalism? We will try to show the tensions that surface in any research project when it comes to deciding upon the most suitable methodology,

which in the case studied resulted in the adoption of a qualitative approach that combines ethnography, conversational analysis and critical discourse analysis.

In the first section we open the methodological reflection by comparing quantitative and qualitative data from the same sociolinguistic context, i.e. the one where the first data set for the project was collected. In section 2 we present the methodology finally chosen for the project from four specific parameters. In the last section we list in detail the data collected for the project and explain how we mean to approach their analysis.

Key words: methodology, qualitative approach, identity, discourse

1 Dades quantitatives i dades qualitatives

Començarem per confrontar dades estadístiques obtingudes directament del servei estadístic basc (EUSTAT, 2006)¹ amb dades etnogràfiques del treball de camp que es va dur a terme entre l'octubre de 2003 i maig del 2004 a la ciutat de Vitoria-Gasteiz. Una de les dades que podem obtenir de la base municipal de l'EUSTAT és la proporció de persones que tenen l'euskera com a llengua materna i com a llengua vehicular a casa (taula 1). Veiem que només el 3% dels habitants de Vitòria-Gasteiz tenen l'euskera com a L1, per quasi un 20% al total de la Comunitat Autònoma Basca. Aquest percentatge de persones que tenen l'euskera com a L1 és semblant al de persones amb L1 diferent del castellà i euskera: 2,24%. D'aquest 3% que té l'euskera com a L1, només un 1,59% el fan servir com a llengua vehicular de la casa (potser perquè només part dels membres tenen l'euskera com a L1 i per tant usen castellà). Per altra banda, tenim que en una petita població de Gipuzkoa com Hernani, de 18.277 habitants, el 41,12% de la seva població té l'euskera com a L1, i quasi un 30% el fa servir a casa. Així doncs es pot afirmar que en relació a la mitjana d'Euskadi i a petits pobles de Gipuzkoa, la presència de l'euskera a Vitòria-Gasteiz és extremadament reduïda.

Si anem a dades extretes d'una sessió grupal amb quatre estudiants de baxtillerat d'un IES de Vitòria on la llengua vehicular és l'euskera (extracte 1), veiem que l'Oscar afirma que a la ciutat no es parla "nada, nada, nada" d'euskera. Tot i que més endavant s'especificaran llocs concrets on més o menys se sent el basc (bàsicament a l'escola i a l'entorn de bars *abertzales* del casc antic), els joves admeten que si visquessin, per exemple, a Hernani, tindrien moltes més oportunitats de practicar i usar allò que aprenen a l'escola,

¹http://www.eustat.es/estad/municipal_i.html (Data d'accès, 20 de Març de 2006)

		Euskal AE / C.A. de Euskadi	(T) ^a Araba / Alava	(C) Arabako Lautada	(M) Vitoria- Gasteiz
Total ^b		2.082.587	286.387	228.991	216.852
Mother tongue	Euskara	415.623	10.295	7.076	6.633
	Spanish	1.543.259	263.902	211.860	200.655
	Both of them	87.012	6.661	5.194	4.851
	Other	36.693	5.529	4.861	4.713
Language spoken at home	Euskara	284.084	5.504	3.679	3.453
	Spanish	1.608.666	268.003	215.269	203.905
	Both of them	175.157	10.095	7.582	7.112
	Other	14.680	2.785	2.461	2.382

^aT: Historic Territory, (C): County, (M): Municipality

^bFont: EUSTAT. Population and Housing Census 2001

Taula 1: Informació sobre Vitoria-Gasteiz l'any 2001: per província, llengua maternal i llengua parlada a casa.

i que ara mateix s'està quedant com un coneixement descontextualitzat i purament acadèmic.

De fet, Oscar fins i tot expressa que potser sent una mica d'enveja de no poder viure en aquells entorns més propicis per a usar la llengua basca. Oscar és fill d'immigrants de la resta d'Espanya i, per tant, no pot usar l'idioma ni tan sols a casa. Koldo, que té euskera com a L1 i que va anar a una *ikastola* privada de petit, té una percepció lleugerament diferent. Tot i que ha d'acabar admetent que l'euskera té molt poca presència a la ciutat, el fet que pugui emprar el basc a casa, amb familiars i amb antics companys de la *ikastola* li fa tenir una percepció lleugerament diferent sobre el nivell d'ús del basc a la ciutat.

Extracte 1: **Línies 217 a 236 de la sessió de grup de maig de 2004**

XAV: y por ejemplo si vais yo que sé a tomar algo. por ejemplo una pregunta que os quería hacer (.) imaginaros que mañana↑ en el supermercado no sé vosotros os encontráis y. tenéis unos deberes pendientes y no sé que (.) en que en que os hablaríais↑

KOL: castellano

OSC: en castellano

XAV: y en clase↑

KOL: en castellano

OSC: castellano

- XAV: ah sí
- OSC: si. es la diferencia por ejemplo con Gipuzkoa y Bizkaia (.) Gipuzkoa más yo creo todavía (.) más que en Bizkaia pero es **que aquí no se habla nada nada nada en euskera** (.) lo oyes muy poco (.) **en cambio tu vas a cualquier pueblo como tu has dicho de Gipuzkoa y todo el mundo habla euskera** (.) no oyes casi castellano (.) vamos yo es lo que me pasa (.) mismamente en mi equipo hay dos de Gipuzkoa y entre ellos dos les da igual que haya gente que no entienda euskera que. ellos en euskera claro (.) no sé sabes† **igual un poco de envidia que tienes o. como le quieras llamar que aquí no se habla nada muy poco vamos**
- KOL: bueno pero yo no sé tampoco. no sé (.) bueno si es verdad que no se habla casi euskera pero. eh. que yo por ejemplo hasta ahora he estudiado en una ikostola y allí solamente hablabas en euskera y aquí si me dí cuenta que nadie habla euskera

Una altre dada interessant és la que es pot dependre del *III Mapa Sociolingüístico de la Comunidad Autónoma Vasca*² corresponent a l'any 2001. En un dels apartats, es parla de l'anomenat *índice BILA* (o índex de mobilitat lingüística), en el que la població s'agrupa en set categories: *vascófonos, bilingües de origen, neo-vascófonos, parcialmente neo-vascófonos, parcialmente castellanizados, totalmente castellanizados* i *castellanófonos*. Usant les dades del cens del 2001, es calcula el percentatge de cadascun dels set grups, i l'evolució des del 1986. Si mirem les dades corresponents a Araba (figura 1), trobem que un 64% és *castellanófono*, per només 2,9% de *vascófonos*. També podem veure que hi ha un 30,6% d'*euskaldunberri*s (o nous parlants de basc), que surt de sumar els *neo-vascófonos* i els *parcialmente neo-vascófonos*. En canvi, el percentatge de persones que ja tenien el basc i l'han perdut es tan sols de l'1 %.

Si anem a les notes preses per l'investigador després d'una de les sessions grupals, trobem que es va sorprendre quan una de les participants, Aitana, en conversa informal posterior a la sessió li va explicar que la seva germana, després d'estudiar fins a quart d'ESO al model A (castellà com a llengua vehicular), i d'aprendre una mica l'euskera, s'havia posat a treballar a un supermercat, on no havia d'usar mai l'euskera, i que ara, després d'uns anys, ja no recordava res de l'idioma. Entenia alguna cosa, però era incapaç d'articular una frase sencera, i estava considerant la possibilitat d'apuntar-se a

²Gobierno Vasco. Departamento de Cultura. (2005) *III Mapa Sociolingüístico 2001*. Vitoria-Gasteiz: Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco. (2005) Accesible online: (Data d'accés, 27 de Març de 2006) http://www.euskara.euskadi.net/r59-738/es/contenidos/informacion/argitalpenak/es_6092/adjuntos/iii_mapa_soziolinguistico.pdf

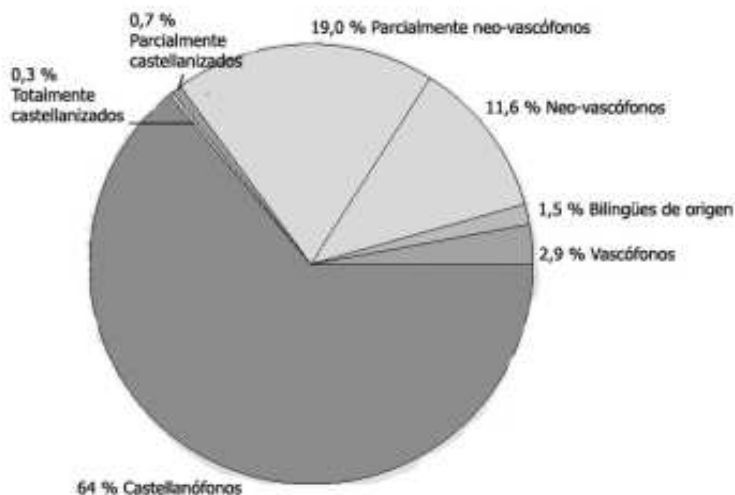

Figura 1: Distribució dels set grups de l'índex BILA a Araba l'any 2001.

un *euskaltegi* (escolta d'adults per aprendre el basc), perquè li feia ràbia no poder contestar a les poques clientes que s'adreçaven a ella en euskera.

Aquesta informació ens pot fer reflexionar sobre la naturalesa de les dades i la seva validesa, ja que l'única evidència que es pot aportar és les notes de l'investigador i, per tant, no es pot sotmetre a una micro-anàlisi dins el context interactiu en el qual va aparèixer. Simplement es tracta d'un element més que l'investigador anota, que té valor etnogràfic general, i que també aporta informació sobre el context sociolingüístic de la participant.

Una pregunta que ens podem fer és sobre la categoria en la qual es podria classificar la germana de l'Aitana. Es podria tractar d'una noia parcialment *neo-vascófona*, que després s'ha castellanitzat. És a dir, parteix de *castellánófona*, es bascofonitza i després es castellanitza. És possible que es matriculi en un *euskaltegi* i es torni a bascofonitzar parcialment. Això ens duu a reflexionar sobre la naturalesa ètica i èmica de les pròpies categories emprades per a l'estudi en qüestió. Els participants en la sessió grupal no van usar en cap moment aquestes categories i, en el seu lloc, van fer ús de categories com *euskaldunberris* (nous parlants d'euskera) i *euskaldunsarras* (els que el tenen com a L1). Un altre exemple de categoria emprada per un dels participants en la sessió de grup, que no trobem en cap enquesta, és la de *batasuno* dins

de la categoria *abertzale*. Els *batasunos* moltes vegades es veuen involucrats en la *kale borroka* i tenen una actitud més radical, fins i tot acceptant la violència com una manera lícita de lluitar per la independència d'*Euskal Herria*. Koldo, com a *abertzale* no *batasuno*, distingia entre ambdues categories. Ara bé, és possible que molta gent llunyana a posicions nacionalistes considerin aquesta distinció irrellevant i aglutinin les dues etiquetes dins de *radicales* o de *no demòcratas*.

Amb aquests dos exemples hem volgut mostrar els nostres dubtes sobre la complementarietat entre les dades de tipus quantitatiu i les de tipus qualitatiu quan s'obtenen de manera independent. Sembla evident que aquesta complementarietat s'hauria de basar en un procés cíclic que partís d'un o altre tipus de dades i que pogués compartir unes mateixes categories. Així, per exemple, pensem que una manera d'intentar reconciliar enfocaments hauria estat en el nostre cas fer de les dades estadístiques i les categories emprades un objecte de discussió durant la sessió de grup.

2 Les opcions de recerca

Per estructurar aquest apartat ens fixarem en quatre paràmetres de recerca que plantegen Seliger & Shohamy 1989 a l'hora de definir les dimensions conceptuals i operatives de la recerca. D'aquests paràmetres els dos primers es refereixen a la manera d'entendre la recerca i comporten decisions sobre l'enfocament general que s'adopta per tal de respondre al 'problema de recerca'. Els altres dos són de tipus operatiu i fan referència a la manera en la qual es concreten decisions preses en els dos paràmetres anteriors a l'hora de dissenyar el procés de recerca i recollir dades. Els paràmetres són els següents:

1. Enfocament holístic *vs.* enfocament analític.
2. Objectius heurístics *vs.* objectiu deductius.
3. Control i manipulació del context de recerca.
4. Les dades i la seva recollida

2.1 ENFOCAMENT HOLÍSTIC *vs.* ENFOCAMENT ANALÍTIC.

El primer paràmetre és d'ordre conceptual i està relacionat amb la següent pregunta: Quines condicions especials imposa la fenomenologia de la identitat i la ideologia lingüística en l'enfocament de recerca que cal adoptar?

Aquesta pregunta ens duu a plantejar-nos com definim identitat i ideologia lingüística en el nostre projecte de recerca. La nostra perspectiva fuig d'una visió essencialista de la identitat, entenent-la com un seguit de trets estables i en relació directa al seu estatus i rol social. En lloc d'aquesta visió, nosaltres ens decantem, tal com fan Cots & Nussbaum 2003:73, per una perspectiva constructivista i postestructuralista, segons la qual els individus mobilitzen diferents tipus de recursos i orienten la seva conducta sociodiscursiva vers identitats concretes segons el context social i institucional. Seguint en aquesta mateixa perspectiva, considerem que la ideologia lingüística és un dels recursos que l'individu mobilitza per tal de negociar la seva identitat i que pren la forma de pràctiques socials i discursos concrets relacionats amb la llengua. També podríem afegir, agafant elements de dos de les quatre possible maneres d'entendre la noció d'ideologia que presenta Woolard 1998:6-7, que cal entendre-la com producte de i com a resposta a una posició social concreta i a posicions de poder (social, econòmic, interactiu, grupal etc.).

Davant del dilema entre l'enfocament holístic i l'enfocament analític, ens decantem pel primer. Considerem que (a) la ideologia lingüística es localitza en les pràctiques socials i comunicatives dels individus i, per tant, (b) cal descobrir-la observant-los en el seu context natural, (c) situant-nos en una posició interpretativa, com la d'altres participants en el context, i (d) prenent en consideració la globalitat de la situació en el seu context interactiu i institucional.

2.2 OBJECTIUS HEURÍSTICS *vs.* OBJECTIUS DEDUCTIUS.

En relació al segon paràmetre de tipus conceptual, relacionat amb els objectius de la recerca, i que definíem com "objectius heurístics *vs.* objectius deductius", l'opció adoptada es decanta pel primer tipus d'objectius, ja que el nostre interès és el de 'descobrir' o 'descriure' nous patrons o relacions en la construcció de la identitat a través del discurs, i tenint en compte la perspectiva interpretativa dels propis participants (i l'investigador és un participant més). Per tant, no podem pretendre plantejar i verificar unes hipòtesis que ens permetin generalitzar entre individus tot correlacionant variables concretes com podrien ser l'edat, el gènere, amb pràctiques socials i comunicatives concretes. Els nostres objectes d'anàlisi i categorització han d'emergir de les pròpies dades, sense preconcepcions de l'analista i tenint en compte exclusivament les orientacions dels participants.

En lloc de generalitzar, el que pretenem és, en primer lloc, que la nostra anàlisi sigui prou coherent i recolzada en dades per convèncer de la plausi-

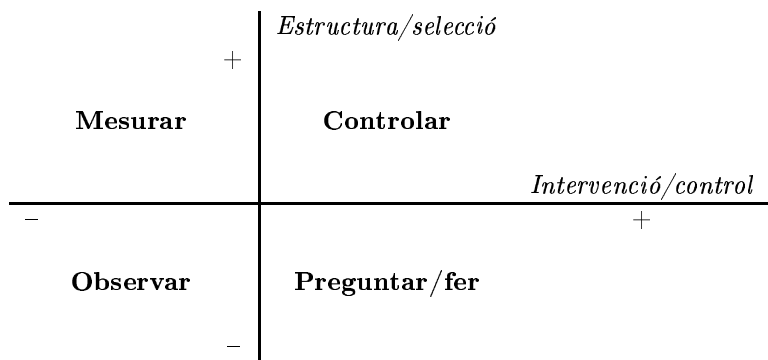

Figura 2: Control i manipulació del context de recerca (van Lier 1998).

bilitat de les nostres interpretacions, presentant individus creïbles Wood & Kroger 2000. En segon lloc, pensem que l'anàlisi ha de ser prou profunda per generar nous punts de vista i interpretacions del fenomen. Ens trobaríem, per tant, davant d'una situació en la qual en lloc de verificar unes hipòtesis (la base del plantejament deductiu), el que pretenem és generar-ne de noves. En tercer lloc, ens podem plantejar quina mena de producte esperem obtenir de la recerca. Des d'un enfocament deductiu, entenem que el producte seria una teoria que procurés sistematitzar i posar ordre en un fragment de la realitat social prenent una sèrie de variables i correlacionant-les. Amb la nostra opció per uns objectius heurístics, el producte creiem que ha de ser la descripció individual i el plantejament de possibles hipòtesis que poden ser investigades posteriorment.

2.3 CONTROL I MANIPULACIÓ DEL CONTEXT DE RECERCA

Des del punt de vista del paràmetre operatiu relacionat amb el control i manipulació del context de recerca, prenem com a referent la classificació que fa van Lier 1988 de la recerca en lingüística aplicada segons (i) el grau d'intervenció/control que la recerca suposa per part de l'investigador a l'hora de definir el context en el qual es creen les dades, i (ii) el grau d'estructura/selecció de les dades que es vol aconseguir. De la intersecció d'aquests dos factors en surten 4 espais diferents de recerca (cf. figura 2).

L'espai "mesurar" inclouria aquella recerca que se centra només en certs aspectes mesurables d'unes dades obtingudes en un context en el qual no

s'hi ha exercit una intervenció o control. La recerca que es classificaria dins el quadrant “controlar” seria la resultant d'un experiment en el qual creem un context determinat per tal d'obtenir unes dades concretes. Al quadrant “observar” pertanyeria aquella recerca que ni vol interferir en el context, ni vol aproximar-s'hi amb unes variables *a priori*. Finalment, al quadrant “preguntar/fer”, la recerca suposa una intervenció decidida de l'investigador però un baix nivell de control d'estructuració de les dades. Tal com admet el propi van Lier 1988, quan aquesta classificació es vol aplicar a projectes de recerca concrets, ens trobem que no sempre és possible d'aconseguir modalitats pures.

En el nostre projecte de recerca hem optat bàsicament pel quadrant “preguntar/fer” (a través de sessions de discussió en grup, entrevistes individuals semiestructurades, qüestionaris amb preguntes obertes i exercicis de redacció fets pels participants), i utilitzem com a complementari el quadrant “observar” (en forma d'observació de classes i del context escolar, en general). Això respon a la necessitat que teníem d'intervenir en el context creant una situació sociocomunicativa que fes possible que els participants construïssin la seva identitat en relació a un seguit de discursos sobre la llengua i els seus usos (és a dir, a partir de la seva ideologia lingüística). Per altra banda, hem de reduir el nivell de selecció/estructuració per donar als participants el marge suficient perquè puguin construir i negociar les seves identitats amb les mínimes restriccions imposades per l'instrument de recerca o per les expectatives i punts de vista dels investigadors.

2.4 LES DADES I LA SEVA RECOLLIDA

En la proposta de quatre maneres de classificar la recerca en lingüística aplicada, van Lier 1988 inclou diferents tècniques per a la recollida dades. Així, dins del quadrant “mesurar” inclou enquestes, codificació de dades naturals i observació amb plantilla. Al quadrant “controlar” hi trobem dissenys experimentals i quasi-experiments que es puguin fer, per exemple, en una aula. Dins del quadrant “observar” s'hi classifiquen tècniques com l'observació, l'estudi de casos, els diaris i les narratives. Finalment, al quadrant “preguntar/fer” hi trobem la recerca-acció i l'entrevista (preferentment la semiestructurada). Tal com hem dit abans, el nucli central de la nostra recerca es basa en dues sessions de grups de discussió amb els joves investigats. A banda d'aquestes dades en disposem d'altres, que també es podrien caracteritzar pel seu baix nivell d'intervenció/control, i que ens haurien de permetre dibuixar uns perfils discursius més exhaustius: observació de classes (participant i no par-

ticipant), entrevistes amb professorat i converses espontànies amb els joves.

Pel que fa a la rellevància d'aquestes tècniques d'obtenció de dades per al nostre objectiu d'explorar el paper de la ideologia lingüística en la construcció identitària, el nostre punt de vista en relació a les sessions grupals, les entrevistes i les converses espontànies no és el de tractar-les com a tècniques, és a dir, com a simples mitjans per obtenir informació sobre una realitat social extralingüística. Per tant, no volem parlar del valor de veritat d'allò que es diu, ni tampoc de triangulació (per exemple, amb l'observació de classes o amb les entrevistes amb els professors, per tal de corroborar allò que diuen els joves). Nosaltres ens decantem per un altre ús de l'entrevista, que Silverman 1993 anomena "entrevista com a assoliment local" (*interview-as-local-accomplishment*). Des d'aquesta perspectiva, la rellevància de les dades radica en el fet que ens mostren els mètodes a través dels quals els participants fan ús i recreen el sentit comú (*common-sense knowledge*) en una pràctica social concreta com és l'entrevista; aquest sentit comú és el que fa que la conducta social sigui intel·ligible, i es basa en una sèrie de categoritzacions que els participants proposen, accepten o rebutgen en i a través de la interacció. Des del nostre punt de vista, les categoritzacions que els participants fan en relació a les llengües apunten cap a diferents elements de les ideologies lingüístiques, que és precisament allò que volem descobrir.

En resum, doncs, ja que optem per creure que les identitats es (re)creen en el discurs, ens veiem obligats a crear discurs junt amb els subjectes observats, i llavors analitzar i interpretar les dades obtingudes. També ens apropem a les dades per descobrir noves hipòtesis més que no pas per a confirmar-ne d'anteriors. En tercer lloc, conscients que afectarem el camp observat, enlloc de voler minimitzar el grau en que afectem, ens llencem a ser-ne part activa. I finalment, alhora d'escollir el mètode més adient per recollir dades, ens decantem per sessions de discussió en grup o entrevistes semiestructurades.

3 Les dades i la seva anàlisi

En aquest apartat parlarem sobre les dades recollides, les preguntes que pretenem respondre, i les eines analítiques amb les quals volem abordar les dades i, per tant, respondre a les preguntes.

Podríem definir la metodologia de recollida de dades com a semietnogràfica, si tenim en compte el que diu Erickson 1986 sobre el fet que una etnografia implica molt de temps i molta profunditat fins al punt que l'investigador ha de passar a formar part, en certa mesura, de la col·lectivitat observada. El treball de camp s'ha dut a terme en dos centres de secundària,

Tipus de dades	Vitòria	Lleida
Observació participant i no participant: sessions de classe de llengües i altres activitats dins de l'escola.	8 sessions	9 sessions
Entrevistes individuals semiestructurades amb el professorat de llengües.	3	3
Entrevistes individual semiestructurades amb alumnes		6
Qüestionari amb preguntes obertes i tancades amb alumnes	42	
Exercicis de redacció dels alumnes	18	12
Sessions de discussió en grup	1	3
Intercanvi de missatges per correu electrònic, i converses per <i>chat</i> o presencials	En procés	En procés

Taula 2: Dades recollides a Vitoria-Gasteiz i a Lleida.

un a Vitoria-Gasteiz i l'altre a Lleida i ha tingut una fase més intensiva de 2 setmanes a cada centre, seguides de visites puntuals d'entre 1 i 2 dies. Les dades recollides es presenten a la taula 2.

L'anàlisi discursiva de les dades obtingudes mitjançant entrevistes i sessions de discussió en grup ens duu a un debat entre dues metodologies, l'Anàlisi de la Conversa (Schegloff 1997) i l'Anàlisi Crítica del Discurs (Billig 1999). Schegloff 1997 alerta del perill de realitzar anàlisis amb categories *a priori*, que simplement busquessin els extractes adients a les dades, sense ser exhaustius, i imposant criteris diferents dels que els parlants tenien en el moment concret en que havien estat enregistrats. Segons l'autor aquest és un parany en el que sovint cau l'Anàlisi Crítica del Discurs. Billig 1999 contesta que els defensors de l'Anàlisi de la Conversa al cap i a la fi també han de redactar llurs conclusions en termes i paraules tècniques, que de ben segur els parlants tampoc tenien al cap mentre parlaven, i que per tant no hi ha tanta diferència entre imposar les categories a l'hora d'analitzar o quan es redacten les conclusions.

Per tal d'abordar la pregunta general del projecte sobre la construcció discursiva d'identitats multilingües per part de joves que viuen en comunitats bilingües com Catalunya i el País Basc, hem decidit iniciar l'anàlisi a partir de tres preguntes concretes que Heller 2000 planteja com a rellevants en les

vides quotidianes de cada vegada més persones que viuen en entorns multilingües: Quin valor atorguen els subjectes al multilingüisme? Quin tipus de multilingüisme valoren més? Quin valor donen a les llengües o varietats que constitueixen els seus repertoris lingüístics? Un cop fetes unes primeres lectures de les dades, ens sorgeixen preguntes encara més concretes que van en la mateixa direcció de les preguntes que proposa Heller: Quin és el paper de l'escola pel que fa al multilingüisme i als usos de les diferents llengües/varietats del repertori multilingüe? Com es representa la tercera llengua, l'anglès, en relació a les altres dues? Com es defineix el multilingüisme des del punt de vista de les múltiples interaccions quotidianes?

Un cop tenim el mètode d'anàlisi, les preguntes de recerca i les dades, arriba l'hora de detallar les eines concretes amb que s'analitzaran aquestes dades. Com sol passar en el marc de l'Anàlisi Crítica del Discurs, aquestes eines no formen part d'un model preestablert, sinó que sovint cal crear-lo a partir de les dades concretes, i manllevant conceptes de diversos autors. Una primera eina consistirà en distingir entre el que els subjectes 'fan' (i/o diuen que fan), el que 'saben', i el que 'senten'. Aquesta distinció prové de Bishop et al. 2003, els quals estableixen una diferència entre *do / know / feel*. Ochs 2002 fa una classificació semblant entre *social actions being performed* (el que fan) i *psychological stances* i, dins d'aquesta darrera categoria, entre *epistemic orientation* (el que saben) i *affective orientation* (és a dir, el que senten). En un nivell més textual, seguim les propostes de Fairclough 2003, en relació a aspectes com l'ús que els subjectes fan del pronom, les metàfores, les pressuposicions i les inferències. Una tercera opció analítica seria analitzar els canvis de codi, prenent en consideració l'advertència d'Alvarez-Cáccamo 1990, en el sentit que els canvis de codi no sempre tenen explicacions lògiques i lineals. Finalment, un darrer aspecte que es pot analitzar és la manera en que els participants s'orienten als altres durant les interaccions, adoptant les nocions de *footing* i *role* (Goffman 1981), *positioning* (Davies & Harré 1990) *participation structure* (Schiffrin 1993), i *membership categorisation device* (Fitzgerald & Housley 2002). La disponibilitat de dades enregistrades en vídeo ajuda en gran mesura a l'hora d'analitzar com els personatges es posicionen en relació als altres, com sorgeixen tensions, com aquestes es mitiguen, com influencia el context en aquests processos, etc.

Creiem que la resposta a les preguntes que ens fem ha de consistir en descobrir patrons discursius individuals i col·lectius en els diferents tipus de dades dels quals disposem, de manera que puguem arribar a descriure la narrativa que els subjectes analitzats estan posant de manifest per tal d'articular

la seva identitat multilingüe. Ara bé, no podem perdre de vista el fet el que els joves construeixen llur identitat discursivament i en interlocució amb l'investigador, amb la seva pròpia narrativa identitària, que inevitablement es projecta en les dades i influencia la resta de participants. Caldrà, doncs, tenir en compte que l'investigador creu, per exemple, (i) en un multilingüisme respectuós amb les altres llengües és millor que el monolingüisme excoent, (ii) que l'equació una llengua, una cultura, un estat, un territori ha quedat obsoleta i cal ser replantejada, o (iii) que la ideologia que dona primacia a les varietats i als idiomes més forts en termes de capital simbòlic és una ideologia injusta que cal ser combatuda. Les precaucions de Schegloff 1997 ens poden servir com a recordatori de la necessitat d'aportar evidències basades en dades consistents, però sembla força inevitable que l'investigador tingui una visió polititzada i subjectiva, i que aquesta tard o d'hora traspuï en la seva recerca. Pensem, per tant, després de l'anàlisi exhaustiva i detallada de dades concretes, emprant les eines analítiques més adequades, al final del procés cal 'interpretar' d'una manera compromesa l'entorn que estem estudiant, assumint un cert risc. La interpretació sempre ha format part de l'anàlisi del discurs, però aquí parlem d'un grau d'interpretació més agosarat, on ja hi entra també la visió crítica i, per tant, polititzada.

Des del nostre punt de vista, cal analitzar amb rigor, però analitzar per canviar les coses que creiem que fan de la nostra societat un lloc pitjor. Si veiem que vivim en un món on el "discurs del nacionalisme banal" impera sense ni tan sols ser identificat, i que treure a la llum aquest fet farà que hi hagi menys malentesos, menys tensions i, portat a l'extrem, menys violència, hem de treballar amb rigor per demostrar, amb eines fiables i vàlides, el que ens ha semblat detectar, per a després escriure i divulgar allò que hem trobat, amb la esperança que altres persones ho consideraran.

Referències

- [Alvarez-Cáccamo 1990] C. Alvarez-Cáccamo. Rethinking conversational code-switching: Codes, speech varieties, and contextualization. *Proceedings of the Sixteenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society. General Session and Parasession on the Legacy of Grice*, 3–16. Berkeley, 1990. Berkeley Linguistics Society.
- [Billig 1999] M. Billig. Whose terms? Whose ordinariness? Rhetoric and Ideology in Conversational Analysis. *Discourse and Society*, 10(4):543–582, 1999.

- [Bishop et al. 2003] H. Bishop et al. "Blood is thicker than the Water that Separate Us!": Dimensions and Qualities of Welsh Identity in the North American Diaspora. *North American Journal of Welsh Studies*, 3(2): 39–54, 2003. <http://spruce.flint.umich.edu/~ellisjs/Bishop.pdf>.
- [Cots & Nussbaum 2003] J. M. Cots & L. Nussbaum. Consciència lingüística i identitat. J. Perera, L. Nussbaum, & M. Milian, eds., *L'educació lingüística en situacions multiculturals i multilingües*, 71–90. ICE de la Universitat de Barcelona, Barcelona, 2003.
- [Davies & Harré 1990] B. Davies & R. Harré. Positioning: The Discursive Production of Selves. *Journal for the Theory of Social Behavior*, 20(1): 43–63, 1990.
- [Erickson 1986] F. Erickson. Qualitative methods in research teaching. M. Wittrock, ed., *Handbook of research on teaching (3rd ed.)*, 119–161. Macmillan, New York, 1986.
- [Fairclough 2003] N. Fairclough. *Analysing Discourse. Textual Analysis for Social Research*. Routledge, Londres i Nova York, 2003.
- [Fitzerald & Housley 2002] R. Fitzgerald & W. Housley. Identity, categorization and sequential organization: the sequential and categorial flow of identity in a radio phone-in. *Discourse and Society*, 13(5):579–602, 2002.
- [Goffman 1981] E. Goffman. *Forms of Talk*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1981.
- [Heller 2000] M. Heller. Bilingualism and Identity in the postmodern world. *Estudios de Sociolingüística*, 2(2):9–24, 2000.
- [Ochs 2002] E. Ochs. Becoming a speaker of a culture. C. Kramsch, ed., *Language Acquisition and Language Socialization: Ecological Perspectives*, 99–120. Continuum, London, 2002.
- [Schegloff 1997] E. A. Schegloff. Whose text? Whose context? *Discourse and Society*, 8(2):165–187, 1997.
- [Schiffrin 1993] D. Schiffrin. "Speaking for another" in sociolinguistic interviews. D. Tannen, ed., *Framing in Discourse*. Oxford University Press, Nova York i Oxford, 1993.

- [Seliger & Shohamy 1989] H. Seliger & E. Shohamy. *Second Language Research Methods*. Oxford University Press, Oxford, 1989.
- [Silverman 1993] D. Silverman. *Intepreting Qualitative Data. Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*. Sage, Thousand Oaks, California, 1993.
- [van Lier 1988] L. van Lier. *The Classroom and the Language Learner*. Longman, Londres i Nova York, 1988.
- [Wood & Kroger 2000] L. Wood & R. Kroger. *Doing Discourse Analysis*. Sage, Thousand Oaks, California, 2000.
- [Woolard 1998] K. Woolard. Language ideology as a field of inquiry. B. Schieffelin, K. Woolard, & P. Kroskrity, eds., *Language Ideologies. Practice and Theory*, 3–47. Oxford University Press, Nova York, 1998.